

פנינים

וּפּרפּראוֹת נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת שמיני – אבות פרק א'"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

עמוק אל תוך פיו המסולא בקדושה של גדול הדור, כיצד אוכל לעשות זאת?! אבל גם הפעם, לא איפשר לי רבנו לחשוב הרבה, והאיץ בי לספור את שיניו. מה אומר ומה אדבר, החילותי במשימה הקשה, ובסיומה הגעתי למספר 32, בדיוק כמספר השיניים שברא הקב"ה באדם. שן אחת לא חסרה ולא נפגמה!!! כל השיניים היו בריאות וחזקות כביום נתינתן!!! למותר יהיה לציין שבגיל מבוגר שכזה שבו היה החפץ חיים באותה תקופה, אין הרבה קשישים שזוכים למתנה שכזו... לאחר שעשיתי את מה שביקש, לקח הח"ה את ידי, ואמר בחיוך שאי אפשר לשכוח לעולמים: "אני שמרתי על הפה שהקב"ה נתן לי, והקב"ה שמר על הפה שלי!..."

וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים (ט.כב)

התיבה "ידו" באה כאן חסרה ללא יו"ד. ואמר על כך הרח"ק רבי נפתלי מרופשיץ ז"ע בדרך צחות: שזו הייתה גדולתו של אהרן שהיה מברך את העם אפילו כשידיו חסרות!... ללא מתנת יד...

פרקי אבות – פרק א'

מעם לימוד פרקי אבות אחרי חג הפסח!

כתוב בספר **אורח ישראל להרח"ק מאפסא ז"ע**: בימים הללו, ימי הספירה, מחויב כל איש מישראל למהר את עצמו, בדרך שנמנהגו ישראל מאז מקדם כשיצאו ממזמאת מצרים – על כן אומרים בימים הללו פרקי אבות, בכדי לראות ולהבין כל המדות טובות שנזכרו בהם, ויכסוף וישתוקק כל אחד מאתנו מתי אעשה כן גם אני, וישוב בתשובה שלמה לפני השם יתברך!...

הוסיף והסביר הרח"ק בעל ה**נתיבות שלום ז"ע** – בזה הלימוד אנו מתכשרים לקבלת התורה, מאחר שידענו כי זיכור המדות קודם לתורה – כדברי הרח"ק רבי חיים ויטאל ז"ע **בספרו שערי קדושה** ששאל: למה לא נזכרו בתורה עניני מדות וחילופיהן? והסביר: דהיות ומדות טובות הם היסוד וההכנה לכל התרי"ג מצוות, וכמו שאדם הולך לבנות בנין רב קומות, הדבר הראשון הוא שיעשה, יסודות חזקים ואיתנים, כך רק מי שקנה מדות טובות מסוגל לקיים תרי"ג כמאמרן, ואין צריכים לכתוב זאת כלל, כי הדבר מובן מאליה. ומכיון שכידוע, לא ניתנה תורה אלא למי שממנהר מידותיו, נקדים ונעסוק בין פסח לעצרת במוסרי מסכת אבות, העוסקת כולה בענינים האלו – הכנה הכרחית לקבלת התורה...

אמר הכותב: היות וזכיתי לשמוע אמש בעת נעילת החג אמרה נפלאה מאת **כ"ק מרן אדמו"ר ממישקולץ שליט"א** – הטעם שנקרא "נעילת החג" היא על דרך מאמרם של חז"ל "לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקנה מנעלים לרגליו" – שאחרי שעברנו כאלו ימים נשגבים ומרוממים, בהם קנינו קניינים רוחניים, אנו חייבים לקחת לנו מנעול רוחני ולנעול אותם בתוכנו לבל יברחו ויאבדו לנו בימים שלאחר מכן, וזהו: "ויקנה מנעלים לרגליו" – ליצור מנעול ובריה "לרגליו" – עבור מה שקנינו ברגל ראשון שזהו פסח... ולכן נקרא "נעילת החג" – מלשון לנעול את ההשגות הרוחניים!... לכן השבתי – מה יותר טוב ונשגב בשבוע זה, כי אם לכתוב אמרות על "פרקי אבות" שבהם נוכל להכשיר עצמנו לקראת חג מתן תורתנו, וגם ע"י כך "לנעול" את "הקנינים" שרכשנו בימי הפסח. ובעז"ה בשבועות הקרובים נקדיש בכל גליון מקום מיוחד עבור ה"פרק" של אותו שבוע.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא וכו'. משה קיבל תורה מסיני וכו' (א)

נודעת קושייתם של המפרשים: מפני מה "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קידושין ל"ט:)? (מדוע אין אנו מקבלים שכר בעולם הזה על המצוות שאנו מקיימים). הרי בזה הקב"ה עובר, כביכול, על מצוותו שלו: "לא תלין פעולת

ויחי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל (ט.א)
שמיני למלואים, הוא ר"ח ניסן, שהוקם המשכן בו ביום (רש"י). תמה **הרח"ק רבי ישראל מרודין ז"ע** – הרי אמרו "כל מקום שנאמר "ויהי" אינו אלא לשון צער", ומה היה הצער ביום הקמת המשכן? אלא, הסביר: כל עיקר הקמתו של המשכן יש בו משום מוכרת צער, שהרי בתחילה עלה במחשבה לפני הקב"ה שיהא משכן עוזה בתוך לבו של כל יהודי ולא היה צורך בבנין מיוחד למקדש, רק אחרי שכבר חטאו בעגל היה הכרח לצמצם את דירתו בתחתונים מבעד לאוהל ויריעה...

הרח"ק בעל האמרי חיים מוויזניץ ז"ע יישב את הלשון "ויהי – צער", באומרו כך: ישראל קדושים! רק שבועה ימים יש להם. האדם מתלכלך יום אחרי יום באבק החולין ובעוונות, ושכבת הלכלוך מצטברת ותופחת מיום ליום, לא דומה אבק של יום ראשון לאבק של יום השישי... אלא מה! לבסוף בא יום השביעי, שבת, והאדם רוחץ ומיטהר בו מכל האבק הרוחני, "פנים חדשות באו לכאן" ומתחיל דף חדש בחיים, ולמחרת אינו זה יום שמיני, אלא יום ראשון! ואולם כשלא רחץ וטהר, בא שבת וחלף עליו בלא רושם, הרי השכבה הקודמת של האבק והזוהמה נשארה בעינה ומוסיפה עוד לתפוח עד לאימה, ויום ראשון הוא יום שמיני, המשך לשבוע הקודם... ועל כגון זה בוודאי יש להתבטא בלשון צער: "ויהי"....

ויחי ביום השמיני קרא משה לאהרן וכו' ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת וכו' (ט.א.ב)

שואל רש"י – למה צוה לו להקריב עגל לחטאת, הלא חטאת של כהן המשוה הוא פר? אלא, להודיע שכיפר לו הקב"ה על מעשה העגל! המתבונן בדברי רש"י, יראה את הידוע לכל, שהקב"ה מתנהג עם האדם "מדה כנגד מדה". וכדברי הר"ן בדרשותיו – שענין המידה כנגד מידה בא לעורר את האדם שיוכל למצוא את הדבר שקלקל בו, ויידע כיצד עליו לתקנו, ומאידך – להוכיח לו על מה הוא מקבל שכר. פירושו – הנהגתו של הקב"ה ב"מידה כנגד מידה" מביאה חיוק רב לכל יהודי, היודע שגם אם הלילה מתרגשת עליו צרה גדולה, תהיה לו דרך להיפטר ממנה אם ישכיל ויידע מדוע הביא עליו קודשא בריך הוא דווקא את הצרה הזו, ומן הצד השני – לא יתלה את השפע הגדול שהוא מקבל בסיבות צדדיות ומקרות...

בשביל לאחד ולתת דוגמא על העניין שמודד לנו הקב"ה מידה כנגד מידה, נביא בפניכם את הסיפור הבא: סיפר אחד מתלמידיו הגדולים של **הגה"ק בעל החפץ חיים ז"ע** – בחיותו מקורב אליו, היה לי הזכות להיכנס לביתו פעמים רבות, ולשוחח איתו בלימוד ולהציע בפניו את שאלותי בכל מיני עניינים. באחת מן הפעמים, היה זה בשנותיו האחרונות בעת שהיה בגיל 83 בערך, נכנסתי לביתו, ולמרות החולשה שפקדתהו באותו יום, רבינו היה אז בעת רצון מיוחדת במינה, והדבר ניכר עליו. מחמת החולשה שכב רבינו במיטתו, ולפתע הוא מורה לי להתקרב אליו, ומבקש ש... אפתח את פיו. הייתי נרעש ונפחד, ולא רק שלא הבינתי כלל מה החפץ חיים רוצה להשיג בכך, אלא שגם לא ידעתי כיצד אעז לציית להוראה שכזו!... לפתוח את פיו של החפץ חיים?! מי מוכן להיכנס אל תוך לוע הארי!... אבל לא עזר לי מאומה. החפץ חיים הורה לי בשנית לפתוח את פיו. בלית ברירה, ובחוסר אונים מוחלט התקרבותי אליו, ופתחתי את פיו הקדוש. לפני נגלו שתי שורות שיניים צהורות כשלג, מסודרות ומתוקנות כדבעי, משל היה זה ילד קטן שעוד לא הספיק לפגום את השיניים שקיבל מחקב"ה. כעוד אני נתון בסערת חושים שאי אפשר לתאר, פונה אליי החפץ חיים ומבקש דבר נוסף. "תספור נא כמה שיניים יש בפי!..." ואני הישבתי להתעלף... כדי למנות את מספר השיניים, צריך כבר להיכנס

שכיר? ומשיבים על כך, כי הדין הוא, שאם הפועל אינו נשכר על ידי בעל הבית במישרין, אלא ע"י שליח, הרי אין בעל הבית עובר על "לא תלין". והסביר הגה"ק בעל החוות יאיר ז"ע – דהקושיה הזאת עצמה הטרידה גם את בעל המשנה הזאת: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", מפני מה רק לעולם הבא, מפני מה לא מיד כאן לאלתר, הרי התורה אומרת בפירושו: "לא תלין פעולת שכיר?" ובאה על כך התשובה: "משה קיבל תורה מסיני", התורה ניתנה לישראל על ידי שליח, על ידי משה, והואיל ויש כאן שליח שוב אין תוקף לדין של "לא תלין"...

מושה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' (א)

ההוכחה לכך, כי "משה קבל תורה מסיני", שלא הכתיב אותה משה מפני עצמו אלא לפי רצון הבורא, ישנה, בכך שהוא נטל "ומסרה ליהושע", שמסר את ההנהגה ליהושע, שלא ממשפחתו, ולא מסר אותה לאחד מבניו, כדרכם של כל המושלים...

הרה"ק הר"י צ' מלובאוויטש ז"ע הסביר – למה נאמר "ומסרה" ולא "ונתנה"? לרמוז שאי אפשר להנחיל תורה הרב לתלמידיו, אלא "במסירות"... היינו כשמתמסר כל כולו אליהם...

שמעון הצדיק היה משרי כנסת הגדולה. הוא היה אומר אל תחיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס (ב)

במסכת זו שגור הלשון "הוא היה אומר" "הם אמרו", ולא כבמסכתות אחרים, "פלוני אמר" "אמר פלוני", הסביר הרה"ק רבי אהרן מקורנינוב ז"ע – זאת משום שה"ל ככל מקום שהיו צריכים להטיף מוסר ומידות טובות לא היו מטיפים עד שמתחילה היו בעצמם בגדר "נאה מקיים" – מקיימים אותו עניין בעצמם, ורק אחר כך היו "נאה דורש". דרכם זה מרומז במשנה: מתחילה הקדימו "הוא" ואחר כך "היה אומר", מקודם "הם" ואחר כך "אמרו"...

מסופר על הרה"ק רבי חיים מקראכנא ז"ע שהלך פעם עם תלמידיו לראות לוליין כאשר הוא מהלך על חבל מתוח בין שמים לארץ... שאלוהו התלמידים בשל מה הלך בצוותא עמם בכדי לחזות במעשיו של אותו לוליין, הרי אין זה לפי כבוד? ענה להם הרבי: רב חלקה שניתן ללמוד מעיון במעשהו של המהלך על החבל המתוח. אדם זה מסכן את חייו בשביל הכסף שישולם לו לאחר מעשהו. ואולם כאשר הוא מהלך על החבל אין הוא חושב על השכר המוכן לו, כי אם יסיה דעתו אף לרגע קט ממעשיו – הרי יישמט ויפול, אדם זה מרכז אי"כ את כל מחשבתו בנושא אחד: כיצד להיזהר ולא להישמט וליפול לתהום. בואו ונלמד אף אנו מכך לפחות בעת עשיית המצוה – אל נהרהר בשכר שנקבל עבורה, יהיו כל חושינו מרוכזים בעסק המצוה עצמו, שיעשה באופן הראוי והמדוקדק...

יהוי מתאבק בעפר רגליהם וכו' (ד)

שאלו פעם את היהודי הקדוש מנשיכא ז"ע – מפני מה חז"ל אומרים: "כל המחובר לטהור טהור" (בבא קמא צ"ב), הייתכן? וכי יושר יש בכך, כי אדם מישראל שהתייגע כל ימיו על התורה ועל העבודה, יהא נעמד ונשווה במדרגה אחת עם מי שמתחיל מתקרב ומתחבר אליו, ובשכר ההתקרבות וההתחברות הזאת בלבד יהא זה נעשה לו שותף שווה בשווה? אין זה אלא משום כך – השיב היהודי הקדוש – שלחיות "מחובר לטהור" קשה הרבה יותר מלהיות טהור בכח עצמו...

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר: יהי ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך. ואל תרבה שיחה עם האשה וכו' (ה)

בדרך צחות אפשר לומר, ששני הדברים קשורים זה בזה: בשעה שאתה מבקש עניים אל ביתך, אל תהא מרבה שיחה עם האשה ונמלך אתה הרבה, שכן בידוע – "אשה צרה עיניה באורחים" (בבא מציעא פ"ז)...

מסופר על רבה של העיירה "מוהר" רבי עמרם ז"ע, שהיה נוהג להביא עמו כל שבת מבית הכנסת שני אורחים. פעם אחת נשאר בבית הכנסת אורח שלישי, שלא היה לו לאן ללכת. רבי עמרם לקחו עמו. ומאחר שהיה חושש לרבנות, שמא תהיה לה תערומת עליו, בשל מה הוא מביא לה כל כך הרבה אורחים, הניח לאורח השלישי שיהא עומד בחוץ לפני הפתח, ואחר כך אמר לרבנות: מה דעתך על כך? בדרתי מבית הכנסת בא לקראתי הבעל שם. הרי בוודאי שמעת על הבעל שם... ובכן, תארי לעצמך שהבעל שם טוב מתהלך ברחובה של העיר ואין לו להיכן להיכנס לסעוד... נחרדה הרבנית ואמרה: הבעל שם! – אם כן מה אתה עומד? ריץ מיד ולך בקש אותו שייכנס הביתה... הרב הכניס מיד את האורח השלישי, הושיב אותו בראש והרבנית הגישה לו מאכל ומשקה מן הטוב

ומן המיטב. אך האמת, שהאורח הזה היה אדם פשוט, והתנהגותו עוררה אצל הרבנית תמיהה גדולה, ולאחר שאכל והלך, פנתה הרבנית אל הרב ואמרה: משום מה יש לי חשד, ששיטית ב... אמור לי את האמת, האומנם היה האדם הפשוט הזה הבעל שם? חלילה – משיב לה הרב – לא שיטיתי כך! כל אורח הנהגה בעל שם, יש בידו חכמה להוציא לבעלת הבית שם טוב או שם רע. הכול לפי המנהג שבבעלת הבית נוהגת בו...

עשה לך רב והיה דן את כל האדם לכף זכות (ו)

המאמר הזה – היה אומר הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ז"ע – נאמר כנגד אותם חסידים שומים, שכל אחד מהם מאמין אך ורק ברבי "שלו". הרבי "שלו" קדוש הוא, מלאך הוא. והואיל והרבי שלו גדול, שוב אין שאר כל הצדיקים שווים ולא כלום ומותר לדבר עליהם כל דבר אסור... לכן אומרת המשנה: שוטה שכמותך! "עשה לך רב", קבל עליך לרבי כל מי שאתה רוצה, אבל – "והיה דן את כל האדם לכף זכות"! ויכול אתה אף על פי כן למצוא זכות כלשהי גם לרבי אחר...

נתאי הארכלי אומר וכו': ואל תתיאש מן הפרענות (ז)

בברייתא סוף מסכת סוטה מפורטת שורה של צרות ופורעניות שונות, שיבואו עלינו "בעקבתא דמשיחא". והברייתא מסתיימת במילים אלו: "ועל מי לנו להישען? על אבינו שבשמים". לכאורה, הרי המילים האלה הן דברי נחמה ותשובה לכל מה שמפורט קודם לכן. אבל לאמיתו של דבר – היה אומר הגה"ק רבי יצחק מוואלוז'ין ז"ע – אף המילים הללו שייכות אל שורת הפורעניות המפורטות. שכן "בעקבתא דמשיחא" יהיה זמן כזה, שיהיו היהודים יושבים בחיבוק ידים ולא ירצו לנקוף אצבע בשביל להציל עצמם מן הצרות והפורעניות, ויהיו יוצאים הכל באמירה: "מן השמים ירחמו" ו"על מי יש לנו להישען? על אבינו שבשמים"... ועל זה נאמר "אל תתיאש מן הפורענות"...

שמעיה אומר: אהב את המלאכה ושנא את הרבנות (ח)

היה אומר הגה"ק רבי ישראל סלאנטר ז"ע – יהודי אינו מת מרעב אלא מגאווה... עבודה זו אינה נאה לו, התעסקות זו אינה לפי כבודו, דבר זה אינו נאה לו וכיוצא בזה תירוצים שאנו רגילים לשמוע...

שאל הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק ז"ע – אם כן, מי יורה דיני איסור והתיר? ועוד, וכי האומנם מוטב שיחיה אדם פועל בנין ובלבד שלא יעסוק ברבנות? אתמהא? אלא, שכל תפקיד יש שני צדדים: צד השררה – השלטון. וצד המלאכה – התפקיד. ובאה האימרה להורות: "אהוב את המלאכה" אשר ברבנות, היינו הרבצת תורה, השכנת שלום וכיוצא בזה, אך "שנא את הרבנות" את השררה שברבנות, אל תתנשא ותדמה בנפשך כי מורם הנך וכי עולה הנך בתורה עליהם וכולם חייבים בכבודך...

מסופר על הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין ז"ע שפעם בהיותו באמריקה לטובת גוים כספים לשיבתו המפורסמת, נקלע לקהילה רפורמית, כשפגש את הראב"י הרפורמי, שאלו הראב"י בתורת ליגלוג: מה היא סיבת הדבר שאצלכם, הרבנים האדוקים, נותנים שכירות מצומצמת כל כך ורובכם סובלים ממש דחקות, בשעה שאנחנו הרבנים המודרניים, מקבלים משכורות ענקיות ומוחזקים בכבוד גדול?... השיב לו הרב מיד בפיקחותו – אמשיל לך משל: סוחר שהוא נוסע אל היריד בלייפציג, אם הוא מוצא עגלה שבין כך וכך היא מהלכת ללייפציג והוא ממנו יש בה גם נוסעים אחרים במדה מספקת, הרי אין הנסיעה בעגלה הזאת צריכה לעלות לו הרבה. אבל אם העגלה צריכה להסיע אותו במיוחד, כבר הוא חייב לשלם הרבה. והוא הדין גם ברבנים. הרבנים החרדים, גם אילו לא היו שוכרים אותנו כמנהיגים ומורי דרך של הקהילות, היינו בין כך וכך ובלי בקשתם מהלכים ממילא באותה דרך עצמה, היא דרך התורה. ולפיכך יוצאים לגבינו ידי חובה בשכירות מועטת. ואתם, כנגד זה, אילו לא היו שוכרים אתכם בתורת רבינרים, הרי לא היתם נוסעים אל "לייפציג" כלל וכלל, ולפיכך חייבים לשלם לכם הרבה...

הגה"ק רבי נתן אדלר ז"ע השיב על כך תשובה אחרת: בעד תמונתו של שור, שצוירה על ידי צייר אומן, משלמים הרבה יותר ממה שמשלמים בעד שור טבעי וחי...

שמאי אומר: והוי מקבל את כל האדם בספר פנים יפות (ט)

תיבת "בספר" למה? אמרו משמו של הרה"ק רבי יצחק מוורקא ז"ע – אפילו אתה בלב פנימה אינך מחבב את פלוני, אלא רק הוא "סבור" ככה, מאחר שקיבלתו בפנים יפות כשבא אליך, או שביקרו בעצם עליך לשורה ואתה בכל זאת מקבילו בארשת של נועם ורצון – גם זו מדה טובה...

הדפסת והפצת העלון נודב

לעילוי נשמת הרב בנימין משה בן אליעזר גרבר ז"ל – ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני משפחתו היקרים.